

การเปลี่ยนแปลงของเรือนพื้นดินลาหู่เพื่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ในอำเภอเมืองและอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย Changes of LaHu Vernacular House for Homestay Tourism in Amphur Muang and Mae Fah Luang, Chiang Rai

เนติวัฒน์ แก้วเทพ* และชาวลิต สัยเจริญ**

Natiwat Kaewthep and Chaowalid Saicharont

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเรือนพื้นดินกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ภายใต้อิทธิพลของการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ โดยการสำรวจภาคสนามหมู่บ้านกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่มีการจัดทำโฮมสเตย์ 3 แห่ง ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เพื่ออธิบายถึงรูปแบบการจัดการพื้นที่ภายในเรือน ความเชื่อมโยงของพื้นที่ ปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้งานพื้นที่ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่เหมาะสมสอดคล้องต่อการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ ผลการวิจัยพบว่าเรือนโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่สามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ตามขนาดของเรือนโฮมสเตย์และการรองรับจำนวนของนักท่องเที่ยว คือ 1.) เรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็ก 2.) เรือนโฮมสเตย์ขนาดกลาง 3.) เรือนโฮมสเตย์ขนาดใหญ่ โดยเรือนโฮมสเตย์ในแต่ละลักษณะก็จะสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในพื้นที่และการจัดการเตรียมรับรองนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไป เรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็กจนถึงเรือนโฮมสเตย์ขนาดกลางส่วนใหญ่จะเป็นเรือนที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับเรือนที่อยู่อาศัยที่ใกล้เคียงเรือนดั้งเดิมในปัจจุบัน ซึ่งจะมีลักษณะที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ผ่านรูปทรง พื้นที่ใช้สอยและวัสดุประกอบเรือน แต่เรือนโฮมสเตย์ขนาดกลางบางส่วนจนถึงเรือนโฮมสเตย์ขนาดใหญ่จะมีรูปแบบในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากเรือนที่อยู่อาศัยแบบเรือนดั้งเดิม ทั้งในด้านการใช้วัสดุ วัสดุธรรมชาติเข้ามามีบทบาทในการก่อสร้าง มีการปรับเปลี่ยนทั้งรูปทรง ขนาด สัดส่วนและเพิ่มขยายพื้นที่เรือนเพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว ส่งผลให้เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่ถ่ายทอดผ่านสถาปัตยกรรมค่อยๆ เลือนหายไปจากกระบวนการพัฒนา จึงจำเป็นที่จะต้องปรับรูปแบบการพัฒนาให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ โดยผสมผสานเอกลักษณ์เรือนพื้นดินแบบดั้งเดิมที่ใช้วัสดุธรรมชาติเป็นหลักเข้ากับการใช้วัสดุอุตสาหกรรมช่วยเสริมในการก่อสร้างที่ไม่กระทบต่อคุณค่าทางสถาปัตยกรรม เช่น ตะปู แผ่นเหล็ก และน็อต เป็นต้น การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในเรือนพื้นฐานควรจำแนกลำดับความสำคัญของการเข้าถึงพื้นที่จากในสุดของเรือนมายังพื้นที่นอกสุดของเรือนอย่างเป็นสัดส่วน คือ ห้องนอน เจ้าของเรือน ห้องนอนลูก พื้นที่ครัว พื้นที่เก็บของ พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ชานและห้องนอนนักท่องเที่ยว

* มหบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

E-mail: mibukung@gmail.com

** อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ABSTRACT

This article aims to explore the impact of homestay tourism on Lahu ethnic group's vernacular houses. Field surveys were conducted in three areas in Mae Fah Luang district and Mueang district of Chiang Rai province. Those surveys highlighted the impact on space management inside a house, relationship between space within a house and interactions between a host and tourists. All of these would lead to a guideline for developing vernacular architecture of Lahu ethnic group appropriate to homestay tourism. Findings revealed three categories of Lahu ethnic group's homestay houses according to their size and the number of tourists that they can accommodate: 1.) Small homestay 2.) Medium homestay 3.) Large homestay. Homestay houses' style and sizes reflect local people's way of life and their ability to manage tourism. Small homestay and the majority of medium homestay had a housing style similar to nearby houses. This reflects ethnic group's wisdom, ways of life and culture though style, utility space and building material of those houses. However, some medium sized homestay houses as well as most of the large ones had a different housing style from nearby houses as industrial materials play a role in construction, shape, size and home of the house have been changed and the house is enlarged to accommodate a number of tourists. This undermines the ethnic identities inherited through architecture along with homestay tourism development. So it is necessary to change the development to align with preservation by blending traditional vernacular houses which mainly use natural materials with industrial materials, which help construction but do not affect to the architectural value, such as, and nails, metal sheets and knots. In addition, space utilization in the house should be prioritized based on space access from the innermost part of the house to the outermost proportionally as follows: the host's bedroom, bedroom of the host's children, kitchen, storage area, living area, balcony and tourists' bedroom.

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นลาหู่ การเปลี่ยนแปลง จังหวัดเชียงราย

Keywords: Homestay Tourism, Lahu Vernacular House, Changes, Chiang Rai

บทนำ

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นการก่อรูปในลักษณะที่อยู่อาศัย เรือน ที่เก็บของ หรือสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยผ่านการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม บริบทพื้นที่ของการตั้งถิ่นฐาน นำเอารูปแบบของวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ถ่ายทอด ลงสู่เรือนที่อยู่อาศัยก่อรูปกลายเป็นภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์ โดยถือเป็นสถาปัตยกรรมที่ไร้สถาปนิก (Rudofsky, 1972: 4) ซึ่งแนวคิดทางด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังได้ถูกนิยามจากนักวิชาการในหลายลักษณะ อาทิ (ระวีวรรณ, 2552: 56-66) ได้นิยามสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นมีความหมายที่ตรงกับภาษาอังกฤษ คือ Indigenous Architecture หรือ Vernacular Architecture โดยคำว่า Verna จะเป็นคำที่ถูกใช้เรียกกลุ่มพื้นเมือง ซึ่งมีความหมายที่เกี่ยวกับคำว่า พื้นเมืองหรือพื้นถิ่น (Oliver, 2006: 28) ได้นิยามคำว่า Vernacular มีความหมายคือ ภาษาถิ่น ทั้งนี้

คำว่า Architecture นั้นมีความหมายที่สื่อไปในด้านมวล รูปทรง และเมื่อสองคำมารวมกันจึงสื่อความหมายว่า สถาปัตยกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นถิ่น สำหรับคำว่า Indigenous นั้นมีความหมายเกี่ยวกับพื้นเมืองหรือพื้นถิ่น เช่นกันแต่จะเน้นไปที่คน ดังนั้นคำว่า Indigenous Architecture จะมีความหมายที่สื่อถึง สถาปัตยกรรมของคนในท้องถิ่น (อรศิริ, 2551: 3-4) และคำว่าพื้นถิ่นยังมีกลุ่มคำอื่นที่ใช้คือ Local ซึ่งมีความหมายว่า ท้องถิ่น โดยมีความหมายที่สัมพันธ์กับพื้นที่อยู่อาศัย (อรศิริ และสุภาวดี, 2556: 131-154) หากกล่าวถึงคำว่า ชุมชนหรือท้องถิ่นย่อมมีความหมายเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต สังคม ความเป็นอยู่ของผู้คน

ทั้งนี้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นถือเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นตัวสะท้อนถึงภูมิปัญญาที่ถูกสะสมและถ่ายทอดสืบต่อกันมารวมถึงเกิดจากการเรียนรู้ในการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คน เรียนรู้การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้เกิดเป็นที่อยู่อาศัย เป็นบ้านเรือน เป็นชุมชน และอาณาเขตที่กว้างขวาง อีกทั้งสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นยังสื่อถึงจิตวิญญาณ สังคม วัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ มากมายที่ผสมผสานระหว่างชีวิตและสภาพแวดล้อมของมนุษย์เข้าด้วยกัน (วิวัฒน์, 2525: 13-19) เกิดการเรียนรู้ ตื่นรนเพื่อสามารถอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติในพื้นที่นั้นๆ ได้ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดสถาปัตยกรรมที่สมบูรณ์ซึ่งการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเรื่องวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อม ระบบนิเวศทางธรรมชาติ รวมถึงสิ่งที่สร้างขึ้นและกระบวนการออกแบบของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งถือเป็นกระบวนการของการปรับตัวและมีการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาในด้านของเศรษฐกิจถือเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรม พื้นถิ่น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมและสังคม ทำให้ภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์และระบบนิเวศสภาพแวดล้อมถูกผนวกเข้ากับกระแสของระบบเศรษฐกิจโดยสิ่งเหล่านี้กับเป็นปัจจัยที่กระตุ้นการพัฒนาให้เกิดขึ้นจากระดับชุมชนหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัดและในระดับประเทศ ส่งผลต่อการเกิดกระแสของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติตามพื้นที่ชนบท ทำให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ทางธรรมชาติเกิดการปรับเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์เพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยว ในลักษณะโฮมสเตย์ (Homestay) นั้นถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาชนบทรวมทั้งเป็นการแสดงตัวตนของหมู่บ้านจากการนำทรัพยากรที่หลากหลายมารวมกัน นำเสนอในรูปแบบของแพคเกจ (Rawiwan, 2011: 35-54) โฮมสเตย์ยังถือเป็นสถานที่พักผ่อน สถานที่รับประทานอาหาร และแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม (วินัย, 2554: 22-29) มีการนำเสนอกิจกรรมและสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในการบริการนักท่องเที่ยวโดยไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือกระทบน้อยที่สุด (ณวิทย์ และคณะ, 2555: 6) ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศและสร้างงาน สร้างรายได้ให้เกิดการหมุนเวียนไปในพื้นที่พร้อมกระตุ้นระบบเศรษฐกิจให้เกิดความเข้มแข็ง เติบโตอย่างยั่งยืน

เชียงรายถือเป็นจังหวัดที่มีตั้งอยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษของภาคเหนือตอนบน อีกทั้งมีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่หลากหลายและมีการกระจายตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขาจำนวนมาก ซึ่งชาติพันธุ์ลาหู่ถือเป็นหนึ่งชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย โดยมีประชากรเป็นอันดับ 2 ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเขา รองจากกลุ่มอาข่าซึ่งมีงานวิจัยและการสนับสนุนที่หลากหลายเมื่อเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานทางวิชาการ การแนะนำรวมทั้งงานวิจัยสนับสนุนที่ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงระบบนิเวศทางธรรมชาติและชุมชน ส่งผลให้เมื่อเกิดปัจจัยกระตุ้นการท่องเที่ยวมากขึ้นกลายเป็นกระทบต่อวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม ชุมชน และบ้านเรือน เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบก้าวกระโดดกลายเป็นละเลยภูมิปัญญาต่างๆ ทางชาติพันธุ์และก้าวสู่ระบบ

¹ “โฮมสเตย์” เป็นคำไทยที่ถูกใช้เรียกแทนศัพท์ของต่างประเทศ เพื่ออธิบายถึงเรือนพักแรมในชนบท ซึ่งเป็นเรือนรองรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ที่จะเข้าพักอาศัยร่วมกับเจ้าของบ้าน โดยเจ้าของบ้านมีความเต็มใจที่จะต้อนรับและให้บริการ

อุตสาหกรรม ส่งผลต่อรากเหง้าของชาติพันธุ์ที่จางหาย สูญหาย จนไม่หลงเหลือชาติพันธุ์ วัฒนธรรมที่งดงามของตัวเอง แม้สิ่งเหล่านี้อาจถือเป็นผลพวงของการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาแต่การพัฒนาแท้จริงควรอยู่ภายใต้การอนุรักษ์

บทความนี้จึงได้พยายามที่จะศึกษาถึงประเด็นการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาชุมชนต่อรูปแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาวเขาเผ่าลาหู่ในปัจจุบัน โดยศึกษาในด้านของรูปแบบการจัดการพื้นที่ภายในเรือน ความเชื่อมโยงของพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้งานพื้นที่ระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลต่อแนวทางการพัฒนา ศึกษาและการประยุกต์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นให้เหมาะสมและสอดคล้องต่อการท่องเที่ยวของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ก่อนที่สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในลักษณะโฮมสเตย์จะถูกเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยการกระตุ้นเศรษฐกิจเพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จนภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์สูญหายไปไม่หลงเหลือ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาติพันธุ์เดิม ซึ่งทำให้ยากต่อการพัฒนาและอนุรักษ์ที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

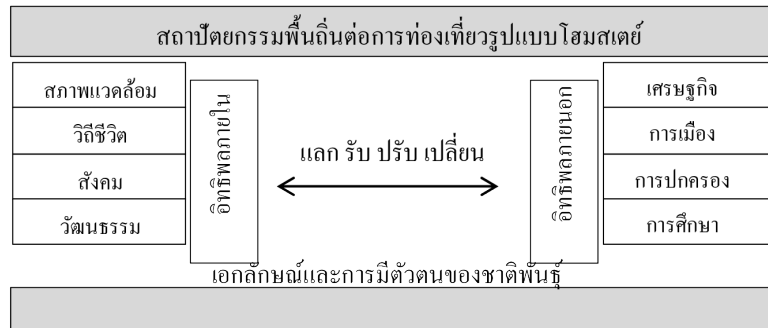
1. เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรูปแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธุรกิจการท่องเที่ยว
2. เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์รูปแบบสถาปัตยกรรมของโฮมสเตย์กลุ่มชาวเขาเผ่าลาหู่ จังหวัดเชียงราย ในการนำไปสู่แนวทางการประยุกต์รูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมให้กับกลุ่มชาวเขาเผ่าลาหู่ สอดคล้องต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วิธีการศึกษา

กระบวนการศึกษารูปแบบโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ในจังหวัดเชียงราย เริ่มต้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการค้นคว้าถึงประเด็น ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นจากปัจจัยการท่องเที่ยว โดยพบว่าหมู่บ้านในเขตพื้นที่อำเภอแม่ฟ้าหลวงและเขตอำเภอเมืองถือเป็นเขตที่มีปัจจัยทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวสูง จึงได้ทำการศึกษาข้อมูลทางพื้นที่รวมทั้งข้อมูลทางเครือข่ายการท่องเที่ยว และใช้หลักเกณฑ์การคัดเลือกหมู่บ้าน คือ ผ่านมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย การสนับสนุนของกลุ่มหน่วยงานต่อหมู่บ้าน แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ การนับถือศาสนาพุทธหรือบรรพบุรุษ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมมีความหลากหลาย ทั้งดั้งเดิม ผสมผสานวัสดุสมัยใหม่และสมัยใหม่ โดยจากการคัดเลือกจึงได้หมู่บ้านกรณีศึกษาจำนวน 3 หมู่บ้าน คือ “หมู่บ้านจะบู่ลี” “หมู่บ้านยะพู” และ“หมู่บ้านจะคือ”

ต่อมาจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยลงสำรวจพื้นที่กรณีศึกษาในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 และเดือนมกราคม พ.ศ. 2560 ได้ทำการรวบรวมข้อมูลหมู่บ้านทั้งด้านความเป็นมาหมู่บ้าน ลักษณะทางกายภาพหมู่บ้าน ลักษณะเรือนอาศัย เรือนโฮมสเตย์ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำหมู่บ้าน เจ้าของเรือนกรณีศึกษา นักท่องเที่ยว กลุ่มหน่วยงานสนับสนุนและผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาจำแนกข้อมูลในการกำหนดกลุ่มเรือนโฮมสเตย์จากขนาดเรือนและจำนวนของการรองรับนักท่องเที่ยวต่อเรือนได้ 3 ลักษณะ คือ เรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็ก มีการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว 1-2 คนต่อครั้ง เรือนโฮมสเตย์ขนาดกลาง รองรับนักท่องเที่ยวจำนวน 1-6 คนต่อครั้ง และเรือนโฮมสเตย์ขนาดใหญ่ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวมากกว่า 6 คนขึ้นไป ซึ่งวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเรือนจะเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 หลัง และนำมาวิเคราะห์ถึงรูปแบบลักษณะเรือนโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ ด้านสถาปัตยกรรมและการใช้งานพื้นที่ วิถีชีวิต ปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

ต่อเรือนโฮมสเตย์ รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงกลุ่มเรือนโฮมสเตย์ภายในหมู่บ้าน และจึงนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิเคราะห์ นำมาสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการประยุกต์รูปแบบเรือน โฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ สอดคล้องต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 กรอบความคิดของการศึกษา

บทความนี้กำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษาด้านรูปแบบและปัจจัย ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมเรือนพื้นถิ่นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่จากการปรับเปลี่ยนเป็นเรือนโฮมสเตย์ในปัจจุบัน เพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมและปัจจัยแวดล้อมในการนำไปสู่แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเรือนโฮมสเตย์กลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่เหมาะสม

ประวัติศาสตร์และลักษณะการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่

แต่เดิมกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ไม่มีเชื้อสายในกลุ่มของชนชาติเขียง ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่บริเวณมณฑลกุ้ยโจว ตลอดจนถึงพื้นที่ราบสูงของธิเบต ภายหลังได้มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานทางตอนใต้ในมณฑลยูนนานบริเวณชายฝั่งแม่น้ำจินชาหรือแม่น้ำแดงในช่วงยุคสมัยของราชวงศ์ฉินและราชวงศ์ฮั่น โดยภาษาที่ใช้สื่อสารกันจะเป็นภาษาในแขนงภาษาอู่² ชาวจีนจึงเรียกชนกลุ่มนี้ว่า ชาวอู่คุนหมิง ทั้งนี้ชาวลาหู่ได้มีการอพยพอยู่เป็นระยะโดยทิศทางการอพยพถูกแบ่งเป็นสองเส้นทาง คือ เส้นทางที่หนึ่งมีการอพยพไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้และตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณทิศตะวันออกของชายฝั่งแม่น้ำหลานชางหรือแม่น้ำโขง ส่วนเส้นทางที่สองได้อพยพไปในทิศตะวันตกเฉียงใต้และตั้งรกรากอยู่บริเวณเมืองหลินชาง มณฑลยูนนานรวมถึงบริเวณ

ช่วงรอยต่อระหว่างเมืองในแถบแม่น้ำหลานชาง ภายหลังจีนได้ส่งเจ้าหน้าที่ทางทหารเข้าไปปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของชาวลาหู่ส่วนใหญ่ ส่งผลให้ชาวลาหู่ไม่พอใจและปฏิเสธการครอบงำทางวัฒนธรรมก็พากันอพยพลงมาทางใต้ของประเทศจีนและตั้งหลักรกรากในเขตพื้นที่มณฑลยูนนานลงไปถึงแคว้นเชียงตุง ประเทศพม่า บางส่วนก็กระจายการอพยพเข้าไปตั้งรกรากในเขตน่าน้ำ ประเทศลาว รวมทั้งกระจายตัวไปในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม ก่อนจะมีการอพยพเข้าสู่พื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1870-1880 (Walker, 1995: 12) กลุ่มชาติพันธุ์ ลาหู่ได้กระจายตัวเพื่อตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทยใน 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ ตาก เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร และแม่ฮ่องสอน โดยชาวลาหู่ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทย

² “ภาษาอู่” จัดอยู่ในกลุ่มภาษาพม่า-โลโล โดยแตกแขนงมาจากภาษาจีน-ทิเบต ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตทางตอนใต้ของเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนาน ประเทศจีน (ลลิตา, 2557: 10)

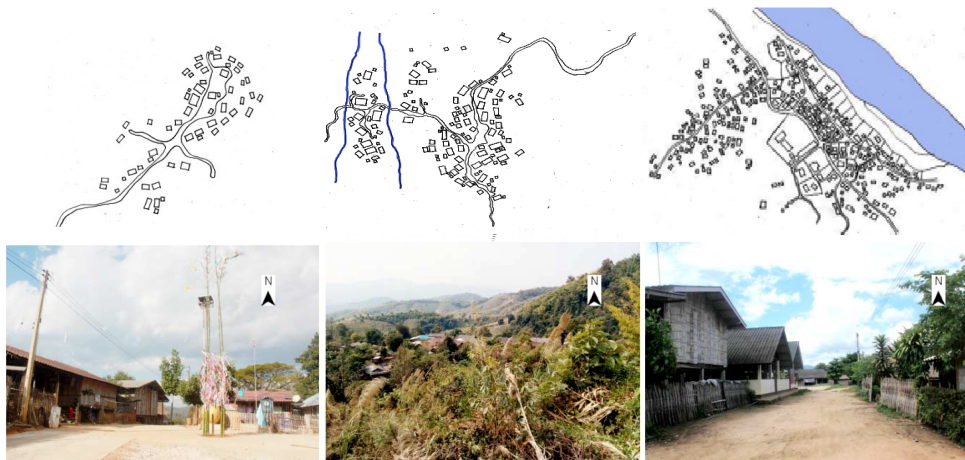
นั้น แบ่งได้ 2 กลุ่มหลัก และแตกแขนงเป็น 5 พวก คือ 1. กลุ่มลาหู่ณะ แบ่งออกเป็น 3 พวก คือ ลาหู่ณะหรือลาหู่ดำ ลาหู่ญีหรือลาหู่แดง และลาหู่เณล 2. กลุ่มลาหู่ชีหรือลาหู่เหลือง แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ ลาหู่บาลานและลาหู่บาเกียว ซึ่งกลุ่มแรกที่ยอพยพเข้ามาจะเป็นกลุ่มลาหู่ญีหรือลาหู่แดงหลังจากนั้นก็มีการอพยพของกลุ่มลาหู่เข้ามาในประเทศไทยเรื่อยมา (พอล, 2528: 172)

การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มลาหู่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบกลุ่ม (Clustered Settlement) ซึ่งจะเป็นการตั้งถิ่นฐานในลักษณะเป็นแบบกระจุก มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติรวมทั้งปัจจัยทางกายภาพต่างๆ ในพื้นที่ (ฉัตรชัย, 2536: 16) โดยเริ่มแรกจะสร้างบ้านเรือนประมาณ 2-5 หลัง เมื่อครัวเรือนเกิดการขยายบ้านเรือนก็จะเพิ่มมากขึ้น หมู่บ้านที่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานนานก็จะมีขนาดใหญ่ อาชีพหลักจะเป็นการเกษตรและเพาะปลูกในบริเวณพื้นที่ใกล้หมู่บ้าน ส่วนการเลี้ยงสัตว์จะเลี้ยงไว้ในหมู่บ้านหรือบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเรือน ชาวลาหู่จะมีการโยกย้ายถิ่นฐานบ่อยซึ่งหากมีคนเจ็บป่วยในหมู่บ้านหรือการเพาะปลูกไม่ได้ผลดีที่ใดก็จะทำการโยกย้ายหมู่บ้านไปตั้งที่ใหม่ ซึ่งการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านจะอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3,500 - 4,000 ฟุต ในปัจจุบันมีการอพยพจากปัญหาประชากรและพื้นที่ทำกินซึ่งจะลงมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบจำนวนมาก โดยจะเลือกบริเวณที่ดินอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำอยู่ใกล้ป่าธรรมชาติ (สมชาย, 2551: 7) บ้านเรือนในช่วงแรกจะถูกสร้างตามภูมิปัญญาเดิม ภายหลังเกิดปัจจัยที่หลากหลายมากระทบส่งผลให้บ้านเรือนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการเปลี่ยนวัสดุเรือน การขยายเรือนต่อเติมเรือนเพิ่มจากส่วนชานออกไปและมีการรื้อถอนเรือนเดิมสร้างเรือนใหม่ในรูปแบบเรือนสมัยใหม่จากการใช้วัสดุอุตสาหกรรม (ลลิตา, 2557: 88-160)

ทั้งนี้ การศึกษาเชิงสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในรูปแบบเรือนอาศัยของชาติพันธุ์ลาหู่ นั้น ลลิตา จรัสกร ได้อธิบายถึงเรือนดั้งเดิมไว้ว่าเป็นเรือนเครื่องผูก ที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติทั้งหลัง มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกใต้ถุนสูงหลังคาทรงจั่วมุงด้วยหญ้าคา ผนังทำจากไม้ไผ่ตีฟากไม่มีช่องเปิด พื้นเรือนตีฟากไม้ไผ่วางเรียงกันเป็นแผ่นพื้น (ลลิตา, 2557: 88) อีกทั้งยังได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบให้เรือนลาหู่เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปัจจัยเหล่านั้นที่พบ จึงนำมาสู่คำถามต่อการวิจัยครั้งนี้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีลักษณะอย่างไรและสามารถหาแนวทางที่อยู่ร่วมกันระหว่างการอนุรักษ์และการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยการพัฒนาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างไร การศึกษาครั้งนี้จึงได้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านที่มีปัจจัยการท่องเที่ยวและมีการจัดทำโฮมสเตย์เพื่อทำการศึกษจำนวน 3 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่บ้านกรณีศึกษาที่ 1: หมู่บ้านจะบู่สี ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านจะบู่สีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่เชื้อสายลาหู่แดง ซึ่งอพยพมาจากประเทศพม่าและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2505 หมู่บ้านมีระยะทางห่างจากอำเภอแม่จัน ประมาณ 35 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเมืองเชียงราย ประมาณ 70 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ลาดภูเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,000 เมตร มีอาณาเขต ประมาณ 4 - 6 ไร่ มีประชากร 121 คน 32 ครัวเรือน มีบ้านเรือน 28 หลังคา นอกจากนี้หมู่บ้านยังมีการจัดทำโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2549 โดยได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยในปีเดียวกันและในปี พ.ศ. 2551 ก็ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยอีกครั้ง ซึ่งปัจจุบันมีที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ของหมู่บ้านประมาณ 20 หลังคาเรือน โดยได้รับการส่งเสริมเป็นชุมชนท่องเที่ยวจากหน่วยงานในพื้นที่และควบคุมดูแลด้วยตัวเอง

ภาพที่ 2 หมู่บ้านโฮมสเตย์กรณีศึกษา 3 หมู่บ้าน “หมู่บ้านจะบูนสี” (ซ้าย) “หมู่บ้านยะฟู” (กลาง) “หมู่บ้านจะคือ” (ขวา)

หมู่บ้านกรณีศึกษาที่ 2: หมู่บ้านยะฟู ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านยะฟูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่เชื้อสายลาหู่แดง ซึ่งอพยพมาจากประเทศพม่าและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่ดอยตุงก่อนที่จะอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดอยบ่อ ตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2510 ซึ่งหมู่บ้านห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 39 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ลาดภูเขา โดยเป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติตามแนวเขาล้อมรอบ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 875 เมตร มีอาณาเขตประมาณ 20 ไร่ และมีประชากร 169 คน 42 ครัวเรือน มีบ้านเรือน 42 หลังคาเรือน ซึ่งหมู่บ้านได้เริ่มจัดทำโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2547 ปัจจุบันมีที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ 30 หลังคาเรือน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและเครือข่ายมัคคุเทศก์ชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

หมู่บ้านกรณีศึกษาที่ 3: หมู่บ้านจะคือ ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

หมู่บ้านจะคือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่เชื้อสายลาหู่แดง ซึ่งอพยพมาจากประเทศพม่าและเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตพื้นที่อำเภอแม่จันก่อนที่จะอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งชุมชนในพื้นที่ตำบลห้วยชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2509 ซึ่งหมู่บ้านจะมีระยะทางห่างจากเขตอำเภอแม่จันประมาณ 70 กิโลเมตร 800 เมตร และห่างจากเขตตัวเมืองเชียงรายประมาณ 100 กิโลเมตร 800 เมตร ลักษณะหมู่บ้านจะตั้งอยู่ในพื้นที่ราบภูเขา มีแม่น้ำกกไหลผ่านในพื้นที่ รวมทั้งป่าธรรมชาติล้อมรอบ หมู่บ้านมีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 เมตร มีอาณาเขตพื้นที่ ประมาณ 40 ไร่ และมีพื้นที่ทำกินประมาณ 600 ไร่ มีประชากร³ 678 คน 140 ครัวเรือน มีบ้านเรือน 123 หลังคาเรือน หมู่บ้านเป็นในลักษณะขยายโอกาส⁴ โดยหมู่บ้านมีการจัดทำโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2547 และได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย⁵ ในปีเดียวกัน รวมถึงปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2551 ปัจจุบันหมู่บ้านมีโฮมสเตย์จำนวน 14 หลังคาเรือน โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น

³ “ประชากรชาวเขา” ข้อมูลชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ. 2558 กลุ่มงานพัฒนาชาติพันธุ์และกิจการพิเศษ ศูนย์พัฒนาชาวเขา จังหวัดเชียงราย

⁴ “หมู่บ้านขยายโอกาส” เป็นหมู่บ้านที่ได้รับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข ไฟฟ้า ประปาและสาธารณูปโภคต่างๆ ผ่านการประสานงานจากผู้นำหมู่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากหน่วยงานภาครัฐ

⁵ “มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย” เป็นข้อกำหนดเกณฑ์ที่ใช้วัดคุณภาพของหมู่บ้านที่จัดทำโฮมสเตย์ จำนวน 10 เกณฑ์ ได้แก่ 1. ด้านที่พัก 2. ด้านอาหาร 3. ด้านความปลอดภัย 4. อธิบายวิถีชีวิตของเจ้าของบ้านและสมาชิกภายในครัวเรือน 5. รายการนำเที่ยว 6. ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน 7. ด้านวัฒนธรรม 8. ด้านรายได้เสริมและการเชื่อมโยงกับธุรกิจของหมู่บ้าน 9. การบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ 10. ด้านประชาสัมพันธ์

จากการศึกษาในด้านการขยายตัวของหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านนั้น มีความแตกต่างไปตามปัจจัยของการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐและจำนวนการขยายตัวของครัวเรือน โดยพบว่าหมู่บ้านจะมีลักษณะการขยายตัวน้อยกว่าหมู่บ้านอื่นเนื่องจากคนในหมู่บ้านที่มีอายุน้อยจะย้ายไปตั้งถิ่นฐานสร้างบ้านเรือนในพื้นที่ราบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านที่มีการเจริญเติบโตน้อยทำให้จำนวนครัวเรือนมีจำนวนไม่มาก การกระจายตัวของเรือนจึงยังคงเป็นลักษณะรายล้อมลานจะคี่และเกาะตัวตามเส้นทางสัญจรหลัก ส่วนหมู่บ้านยะฟู เริ่มแรกมีการเกาะตัวอยู่รายล้อมลานจะคี่และทางสัญจรหลัก ภายหลังเกิดการขยายของครัวเรือน เกิดเส้นทางสัญจรแยกไปในทิศตะวันตกของหมู่บ้าน จึงทำการสร้างบ้านเรือนเกาะตามเส้นทางสัญจร โดยบ้านเรือนจะอยู่รายล้อมธรรมชาติ ซึ่งแนวดันไม้และเนินเขาจะเป็นตัวช่วยในการจัดสรรอาณาเขตพื้นที่ของแต่ละครัวเรือนรวมทั้งเป็นเส้นทางสัญจรที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้าน ส่วนหมู่บ้านจะคือ เป็นหมู่บ้านที่มีการขยายตัวที่ซับซ้อน มีการแบ่งพื้นที่อาศัยเป็นหย่อมบ้าน 3 หย่อมบ้าน ซึ่งภายในหมู่บ้านก็จะมีเส้นทางถนนหลักที่เชื่อมเส้นทางถนนรองหลายเส้นทาง อีกทั้งแนวเขตรั้วของเรือนภายในหมู่บ้านยังเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ของเรือนใกล้เคียงและทะลุผ่านไปเชื่อมยังเส้นทางหลักของหมู่บ้าน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ชุมชนจะมีการขยายตัวสูงแต่รูปแบบของการตั้งบ้านเรือนยังคงเป็นในลักษณะกระจัดกระจาย อีกทั้งพื้นที่สัญจรที่เกิดขึ้นรอบเรือนจากการแบ่งอาณาเขตการครอบครองคนในหมู่บ้านก็สามารถใช้ร่วมกับเจ้าของเรือนได้

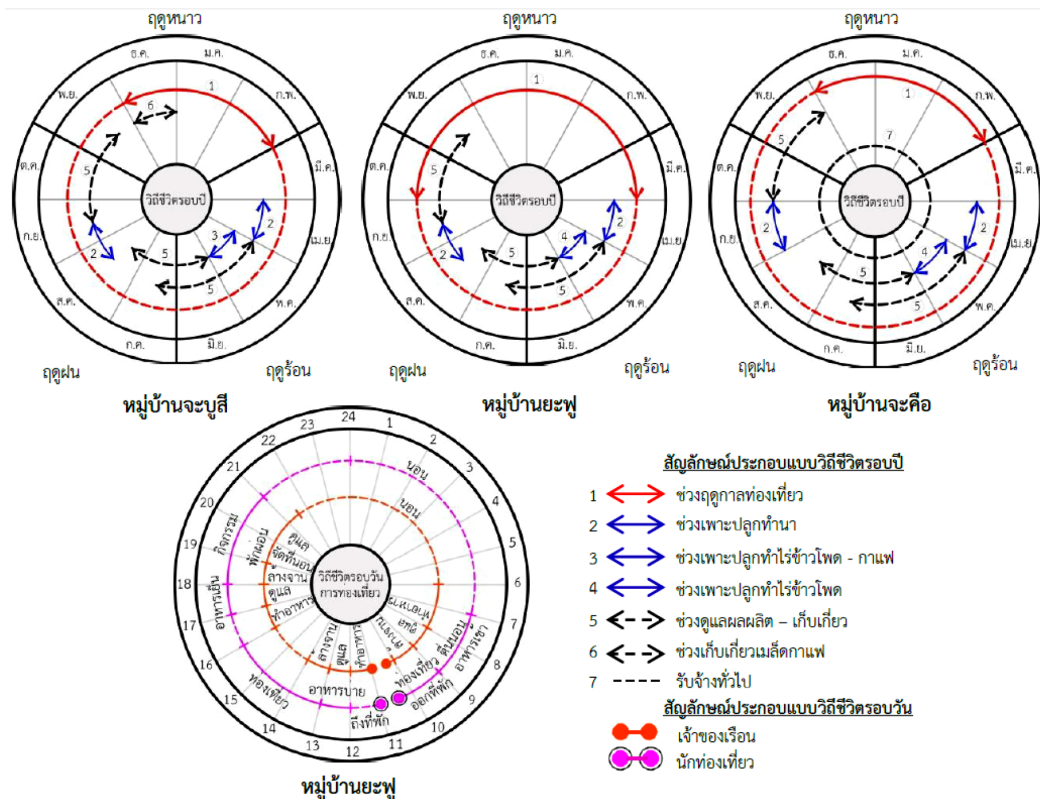
สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการจัดสรรพื้นที่หมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ จากพื้นที่หมู่บ้านขนาดเล็กและก่อตัวเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ แต่ยังคงยึดวิธีการสร้างบ้านเรือนขยายออกจากเขตพื้นที่ของลานจะคี่ ซึ่งถือเป็นพื้นที่เริ่มต้นของการตั้งถิ่นฐานหมู่บ้านและกระจายตัวออกไปโดยรอบของพื้นที่ อีกทั้งรูปแบบของการกระจายตัวยังเป็นในลักษณะกระจัดกระจาย แม้ว่าหมู่บ้านจะมีขนาดใหญ่ขึ้น เรือนก็จะอยู่ใกล้กันและเกาะกลุ่มกัน แสดงให้เห็นว่าการอยู่อาศัยของคนในหมู่บ้านลาหู่จะอยู่กันแบบเครือญาติ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และดูแลพื้นที่ของหมู่บ้านร่วมกัน

ความสัมพันธ์ด้านสังคม วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับการท่องเที่ยว

1. การศึกษาด้านมิติของเวลา: หมู่บ้านกรณีศึกษาจะมีช่วงเวลาของการเปิดรับนักท่องเที่ยวเข้าพักที่แตกต่างกันตามช่วงของฤดูกาล โดยจำแนกข้อมูลในลักษณะปฏิทินวิถีชีวิตรอบปีของหมู่บ้านโฮมสเตย์กรณีศึกษา ลักษณะของวิถีชีวิตในรอบวันของหมู่บ้านโฮมสเตย์กรณีศึกษา ดังนี้

วิถีชีวิตในรอบปีของหมู่บ้านโฮมสเตย์ แสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาของการทำเกษตรกรรมในรอบปีที่เกิดขึ้นของหมู่บ้าน ซึ่งจะอยู่ในช่วงของฤดูร้อนและฤดูฝน ส่วนในช่วงของฤดูหนาวจะเป็นช่วงที่ว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรมที่สำคัญ ถือเป็นช่วงไม่มีรายได้ โฮมสเตย์จึงเป็นรูปแบบของการสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับหมู่บ้านในช่วงว่างเว้นจากการทำเกษตรกรรม อีกทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้กับหมู่บ้านที่ห่างไกล โดยสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

2. การศึกษาด้านปฏิสัมพันธ์: ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของเรือนและนักท่องเที่ยว มีความหลากหลายต่อความรู้สึกของการใช้พื้นที่ร่วมกัน ซึ่งครอบครัวเจ้าของเรือนและนักท่องเที่ยวไม่รู้จักกัน การอาศัยร่วมกันกับนักท่องเที่ยวจึงมีผลต่อกระบวนการด้านจิตวิทยาของการใช้พื้นที่ร่วม เช่น ความอึดอัด ความไม่สบายจากการใช้พื้นที่ร่วมกับคนแปลกหน้า ต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ส่งผลกระทบต่อคนในครอบครัว อาจมีการเลี้ยงที่จะไม่พบหน้ากลุ่มนักท่องเที่ยวและให้หัวหน้าครอบครัวเป็นคนดูแลเพียงอย่างเดียว อีกทั้งปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์ในด้านของภาษา การสื่อสาร มักเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการเชื่อมปฏิสัมพันธ์ภายในเรือนโฮมสเตย์

ภาพที่ 3 วิถีชีวิตรอบปีของหมู่บ้านโฮมสเตย์ชาติพันธุ์ลาหู่ กรณีศึกษา (ภาพบน)
และลักษณะวิถีชีวิตรอบวันหมู่บ้านโฮมสเตย์ (ภาพล่าง)

ทั้งนี้ การศึกษาด้านภูมิสังคม เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของการอยู่อาศัยร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและเจ้าของเรือน ความพึงพอใจต่อการยอมรับการใช้พื้นที่ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการจัดการพื้นที่ และการกำหนดขอบเขตของรูปแบบเรือนโฮมสเตย์ โดยพบว่าเจ้าของเรือนต้องยอมรับและมีความยินดีที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงแบ่งปันพื้นที่ใช้งานภายในเรือนให้เป็นพื้นที่ของการรองรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งสมัครใจยอมรับผลกระทบต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงของเรือนอาศัยเป็นเรือนโฮมสเตย์

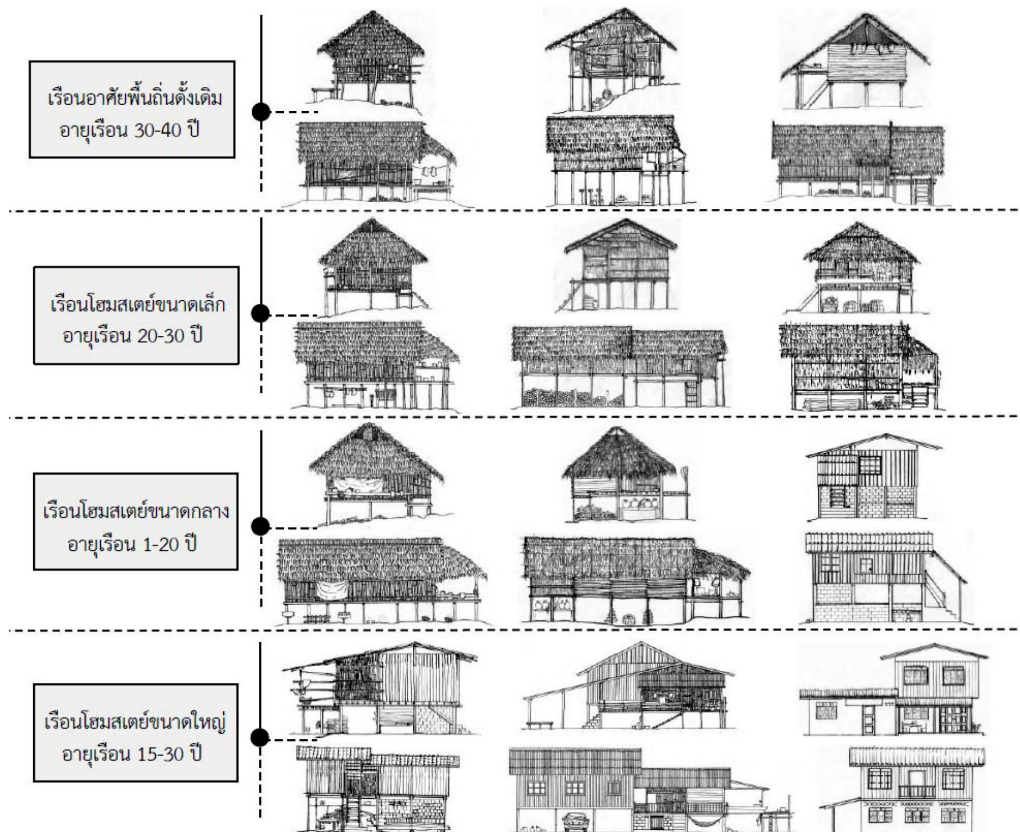
การท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์พื้นถิ่นของชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวมักอาศัยมัคคุเทศก์เป็นผู้นำเข้ามาท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมของผู้ที่อาศัยในพื้นที่ การท่องเที่ยวจึงเกิดเป็นลักษณะของโปรแกรมทัวร์ที่นักท่องเที่ยวจะเป็นฝ่ายตัดสินใจก่อนทำการเลือกมายังพื้นที่ การเตรียมความพร้อมก่อนท่องเที่ยวและพักอาศัยเรือนโฮมสเตย์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวต้องยอมรับต่อการอยู่ร่วมกับเจ้าของเรือน ในพื้นที่ที่เจ้าของเรือนเป็นผู้กำหนด แม้จะมีมิติทางอารมณ์ ความชื่นชอบ ไม่ชอบ ต่อรูปแบบการจัดการที่หลากหลายในความรู้สึกร

ตารางที่ 1 สรุปข้อมูลการศึกษาของหมู่บ้านโฮมสเตย์ กรณีศึกษา

หมู่บ้านโฮมสเตย์ กรณีศึกษา			
ข้อมูลหมู่บ้าน	หมู่บ้านจะบูลี	หมู่บ้านยะฟู	หมู่บ้านจะคือ
รูปแบบหมู่บ้าน	ท้องถื่น	ท้องถื่น	ขยายโอกาส
ประชากร	121 คน 32 หลัง	169 คน 42 หลัง	678 คน 140 หลัง
ครอบครัว	แยกเรือน	แยกเรือน/ขยายเรือน	แยกเรือน/ขยายเรือน
ศาสนา	ผี/พุทธ	ผี/พุทธ	ผี/พุทธ/คริสต์
รายได้ต่อปี	25,000 ต่อปี	20,000 ต่อปี	25,000 ต่อปี
เรือนโฮมสเตย์	20 หลัง	30 หลัง	14 หลัง
ค่าที่พัก/อาหาร	100 ต่อวัน / 50 ต่อมื้อ	100 ต่อวัน / 50 ต่อมื้อ	150 ต่อวัน / 100 ต่อมื้อ
กิจกรรม	ศึกษาวัฒนธรรม / เดินป่า	ศึกษาวัฒนธรรม / เดินป่า	ศึกษาวัฒนธรรม / เดินป่า
ห้องน้ำ	ร่วมกัน/แยกเฉพาะ	แยกเฉพาะ	แยกเฉพาะ
รูปแบบเรือน	พื้นถื่น / ประยุกต์	พื้นถื่น / ประยุกต์	ประยุกต์/สมัยใหม่
รายได้โฮมสเตย์	ไม่แน่นอน	ไม่แน่นอน	ไม่แน่นอน
รูปแบบและการใช้งานพื้นที่			
ข้อมูลเรือน	โฮมสเตย์ขนาดเล็ก	โฮมสเตย์ขนาดกลาง	โฮมสเตย์ขนาดใหญ่
การจัดการโฮมสเตย์	พักร่วมกับเจ้าของเรือน	พักร่วมกับเจ้าของเรือน	พักร่วมกับเจ้าของเรือน
ลักษณะพื้นที่	แคบ	กว้าง	กว้าง
อาณาเขตพื้นที่	ไม่ชัดเจน / ยึดหญ่น	ไม่ชัดเจน / ยึดหญ่น	ไม่ชัดเจน / ยึดหญ่น
ปรับพื้นที่	ย้ายสมาชิกออกจากเรือน	คงเดิม / ย้ายสมาชิกออกจากเรือน	คงเดิม
ความเป็นส่วนตัว	ร่วม	ร่วม/ส่วนตัว	ร่วม/ส่วนตัว
รูปแบบโฮมสเตย์	พื้นถื่น	พื้นถื่น / ประยุกต์	ประยุกต์ / สมัยใหม่
ห้องน้ำเรือน	ร่วม / แยกเฉพาะ	แยกเฉพาะ	แยกเฉพาะ
ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม			
การดูแล	เจ้าของเรือน	เจ้าของเรือน / หมู่บ้าน	เจ้าของเรือน
ความสัมพันธ์	ญาติพี่น้อง	ญาติพี่น้อง	ญาติพี่น้อง
เอกลักษณ์	มีเอกลักษณ์/เริ่มเลือนหาย	มีเอกลักษณ์/เริ่มเลือนหาย	เริ่มเลือนหาย
ความน่าสนใจ	วิถีชีวิต / เรือนพื้นถื่น	วิถีชีวิต / เรือนพื้นถื่น	วิถีชีวิต
อาหาร	พื้นถื่น	ทั่วไป	ทั่วไป
ความปลอดภัย	ปลอดภัย	ปลอดภัย	ปลอดภัย
กฎเกณฑ์	ไม่เป็นทางการ	ไม่เป็นทางการ	คลุมเครือ
ทรัพยากร	ใช้ร่วมกัน	ใช้ร่วมกัน	ใช้ร่วมกัน
หน่วยงานสนับสนุน	หน่วยงานท้องถื่น	หน่วยงานท้องถื่น/มูลนิธิกระเจา	หน่วยงานท้องถื่น

รูปแบบเรือนพื้นถิ่นลาหู่ดั้งเดิมและเรือนโฮมสเตย์ ก่อนและหลังการพัฒนาเป็นเรือนโฮมสเตย์

การสำรวจหมู่บ้านโฮมสเตย์ทั้ง 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านจะบูนี หมู่บ้านยะฟู และหมู่บ้านจะคือ พบว่าสถาปัตยกรรมของเรือนอาศัยและเรือนโฮมสเตย์⁶ มีความสัมพันธ์ต่อการใช้งานร่วมกัน จึงได้ทำการสำรวจกลุ่มเรือนโฮมสเตย์ตัวอย่างจากเกณฑ์ที่กำหนด จำนวน 9 หลัง จำแนกเป็นเรือนหมู่บ้านจะบูนี 2 หลัง หมู่บ้านยะฟู 3 หลัง หมู่บ้านจะคือ 4 หลัง อีกทั้งทำการสำรวจกลุ่มเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษาด้านการเปลี่ยนแปลงจากเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิมเป็นเรือนโฮมสเตย์ โดยพิจารณาจากการคัดเลือกเรือนพักอาศัยในปัจจุบันที่มีลักษณะใกล้เคียงพื้นถิ่นดั้งเดิม ซึ่งส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการพลวัตแทบทั้งสิ้น ส่งผลให้ยากต่อการแสวงหาเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมที่ชัดเจนในพื้นที่ที่มีปัจจัยการพัฒนาและการท่องเที่ยวที่สูง ดังนั้นจึงใช้เกณฑ์การคัดเลือกเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมจากความใกล้เคียงในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและจากการสอบถามผู้นำหมู่บ้าน จึงพบเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิม หมู่บ้านละ 1 หลัง โดยการสำรวจพบว่าเรือนมีลักษณะเป็นทรงจั่ว อีกทั้งมีรูปแบบประยุกต์ ต่อเติมขยายเรือนไปตามปัจจัยเฉพาะของครัวเรือนและหมู่บ้าน (ดังภาพที่ 4)

ภาพที่ 4 จำแนกรูปแบบเรือนจากการสำรวจหมู่บ้านกรณีศึกษา

⁶ “เรือนพื้นถิ่นดั้งเดิม” ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึงเรือนที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับวรรณกรรม กล่าวคือเป็นเรือนเครื่องผูกที่สร้างจากภูมิปัญญาพื้นถิ่นของชาตินั้ลาหู่ ประกอบขึ้นจากวัสดุธรรมชาติ โครงสร้างทำจากไม้เนื้อแข็งสลับไม้ไผ่ ผนังทำด้วยฟากไม้ไผ่ หลังคาทรงจั่วมุงด้วยหญ้าคา มีลักษณะยกใต้ถุนสูงปล่อยโล่งและแบ่งช่วงเสาหลักด้านกว้างด้านยาว คือ 4:2 แบ่งพื้นที่ปิดล้อมพื้นที่เปิดบนเรือน คือ 3:1 ส่วน จากพื้นที่ใช้งานทั้งหมด

เมื่อทำการจำแนกเรือนเป็นหมวดหมู่พบว่า ขนาดของเรือนมีผลต่อการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก อีกทั้งรูปแบบเรือนมีความแตกต่างทางพลวัตไปตามปัจจัยเฉพาะของครัวเรือนและพื้นที่ โดยมีรายละเอียดข้อมูลในด้านของรูปแบบสถาปัตยกรรม และพื้นที่ใช้งาน ดังนี้

1. **เรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิม:** มีรูปแบบเรือนทั้งแบบใกล้เคียงเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิม⁷ ในอดีต แบบผสมผสานวัสดุสมัยใหม่ จนถึงเรือนสมัยใหม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยการเติบโตของเศรษฐกิจหมู่บ้าน ซึ่งเรือนอาศัยพื้นถิ่นส่วนใหญ่ในพื้นที่หมู่บ้านจะบูสีและหมู่บ้านยะพุ่ที่พบเป็นเรือนเครื่องผูก วัสดุที่ใช้เป็นไม้ไผ่ ไม้และหญ้าคาที่หาได้จากในพื้นที่ ทั้งนี้แตกต่างจากหมู่บ้านจะคือที่รูปแบบเรือนมีการใช้ไม้เนื้อแข็งเป็นวัสดุหลัก ถึงแม้รูปแบบเรือนจะมีความใกล้เคียงเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิม แต่การพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างมากของหมู่บ้าน ส่งผลให้รูปแบบเรือนเปลี่ยนแปลงไป มีลักษณะสมัยใหม่จากการใช้วัสดุอุตสาหกรรมประกอบเรือนมากเกือบร้อยละ 80 ของหมู่บ้าน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการเรือนที่แข็งแรง คงทน ถาวรมากขึ้น

ลักษณะผังบริเวณเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิมทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่ามีพื้นที่ที่สำคัญต่อการใช้งานอยู่ 3 ส่วน คือ ตัวเรือน พื้นที่กองฟืน และพื้นที่ตากผ้า โดยมีองค์ประกอบของการใช้พื้นที่รองลงมา คือ ยุ้งข้าวหรือที่เก็บผลผลิตและพื้นที่เลี้ยงสัตว์ ความเชื่อเรื่องทิศของการตั้งเรือนไม่มีความชัดเจน ซึ่งพบว่าทิศเรือนหันไปได้ทุกทิศทางตามสภาพแวดล้อมบริบทของพื้นที่ตั้ง โดยยึดเอาลานจะคี⁸ เป็นศูนย์กลางหมู่บ้านและกระจายบ้านเรือนไปโดยรอบ เช่นเดียวกับสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ในพื้นที่ ซึ่งถูกสร้างใกล้กับเรือนเพื่อใช้ประโยชน์ได้สะดวกและเป็นการบ่งบอกถึงพื้นที่อาณาเขตของเรือน โดยลักษณะสิ่งปลูกสร้างก็ไม่มีทิศที่กำหนดชัดเจน เป็นการกำหนดพื้นที่ตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมใกล้เคียงเรือน ทั้งนี้เรือนบางหลัง พบว่ามีห้องน้ำที่เป็นกิจลักษณะ ซึ่งถือเป็นพัฒนาการของเรือนลาหู่ เนื่องจากลักษณะพื้นฐานเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ไม่นิยมทำห้องน้ำ หากมีห้องน้ำก็เป็นในลักษณะของการจัดทำห้องน้ำสาธารณะให้บ้านเรือนในหมู่บ้านใช้ร่วมกัน

ความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ในเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิมทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิม แบ่งเป็น 5 ส่วนสำคัญ ได้แก่ พื้นที่ชาน พื้นที่ครัว พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่นอนลูก และพื้นที่นอนหรือห้องนอนเจ้าของเรือน โดยพื้นที่แต่ละส่วนจะมีความสัมพันธ์ของการใช้งานที่แตกต่างกัน ซึ่งพื้นที่ชานจะเป็นพื้นที่รองรับแขกและทำกิจกรรมรวมทั้งเป็นพื้นที่ซักล้าง ส่วนพื้นที่ครัวมีเตาไฟตั้งอยู่เอียงหลบแนวทางเดินของประตูเรือนในพื้นที่และรอบเตาไฟ มีพื้นที่สำหรับนั่งโดยรอบ บางหลังมีการต่อเติมพื้นที่ด้านข้างผนังเป็นชั้นวางเครื่องครัวในการใช้สอย และส่วนพื้นที่นั่งเล่นจะเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างส่วนครัวและส่วนนอน ถือเป็นพื้นที่ส่วนกลางที่ใช้ทำกิจกรรมในครัวเรือนหรือเป็นที่เก็บของรวมถึงผลผลิตทางการเกษตร และส่วนนอนจะถูกกั้นด้วยราวเสื่อผ้าของใช้ หรือผนังเพื่อแยกพื้นที่ตามความเหมาะสม

ความเชื่อที่สะท้อนผ่านภูมิปัญญา วิถีชีวิตต่อพื้นที่ใช้สอยภายในเรือนอาศัยพื้นถิ่นทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการสร้างเรือน โดยถูกถ่ายทอดความเชื่อผ่านพื้นที่ใช้สอย ซึ่งมีองค์ประกอบภายในพื้นที่ใช้สอยที่สะท้อนความเชื่อและวิถีชีวิตที่ชัดเจน คือ เสาเอก หิ้งบูชา แม่เตาไฟ และตาเหลว โดยจำแนกรายละเอียด ได้ดังนี้

เสาเอกและหิ้งบูชา ตั้งอยู่ในตำแหน่งเดียวกันบริเวณมุมขวาในสุดของเรือนส่วนของห้องนอนเจ้าของเรือนเป็นพื้นที่ทางพิธีกรรมของเรือน หน้าเสามีแจกันกระบอกสานจากไม้ไผ่และมีแท่งไม้ไผ่บริเวณปลายไม้จะมีสาส์พันอยู่

⁷ “เรือนพื้นถิ่นดั้งเดิม” เป็นเรือนเครื่องผูก ที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติทั้งหลัง มีลักษณะรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ยกใต้ถุนสูง หลังคาทรงจั่วมุงด้วยหญ้าคา ผนังทำจากไม้ไผ่ตีฟากไม่มีช่องเปิด พื้นเรือนใช้ไม้ไผ่ตีเป็นฟากวางเรียงกันเป็นแผ่นพื้น (ลลิตา, 2557: 88)

⁸ “ลานจะคี” เป็นลานพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน มีลักษณะเป็นลานดินกว้าง เดิมลานจะมีรั้วไม้กั้นล้อมพื้นที่และรอบกลางลานมีเนินดินสำหรับวางเครื่องบูชา (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2555: 20) ปัจจุบันการศึกษาพบว่าพื้นที่เปลี่ยนแปลงเป็นลานดินกว้างหรือลานเทพื้นคอนกรีตไม่มีเนินดินและรั้วกั้น แต่ยังคงใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมของคนในหมู่บ้านเช่นเดียวกับอดีต

เป็นก้อน ใช้แทนสัญลักษณ์ของดอกไม้บริสุทธิ์ตั้งอยู่หน้าเสาและมีหินวางไว้สำหรับจุดเทียนบูชา มีจอกน้ำที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่ 1-2 กระบอกตั้งอยู่ โดยมีความเชื่อว่าเป็นจอกน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่เทพเจ้าที่ชาวลาหู่นับถือให้ไว้ ทั้งนี้ทิศของหิ้งบูชาจะหันหน้าออกไปทิศเดียวกับเรือน จากการสอบถามคนในหมู่บ้าน พบว่าทิศของหิ้งบูชาเกิดจากความสะดวกของการใช้งานพื้นที่ จึงสันนิษฐานว่าการตั้งหิ้งบูชาของชาวลาหู่ ไม่มีการกำหนดทิศที่ชัดเจน โดยจะหันทิศหิ้งบูชาไปตามความเหมาะสมในการใช้งานของพื้นที่และบริบท

แม่เตาไฟ ถือเป็นพื้นที่ที่สะท้อนภูมิปัญญาของการใช้ชีวิตในกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น โดยลักษณะของแม่เตาไฟจะเป็นกระบะกรอบไม้สี่เหลี่ยม ภายในกรอบไม้จะมีดินอัดไว้ในกระบะเพื่อกันไฟไหม้พื้นเรือน ส่วนบริเวณเหนือแม่เตาไฟ มีชั้นวางของหรืออาจเป็นชั้นแขวนผ้าจากลำไม้ไผ่พาดกับส่วนคานหลังคา ซึ่งมีเนื้อหยาบ พริก หรือผลผลิตทางการเกษตรแขวนไว้เพื่อใช้ไอร้อนจากไฟช่วยถนอมอาหาร ดังนั้นแม่เตาไฟจึงถือเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อเรือน ในการดำรงวิถีชีวิตของการหุงหาอาหาร การให้ความอบอุ่นแก่คนในครัวเรือน อีกทั้งควันและไอร้อนที่เกิดจากเตาไฟยังช่วยไล่แมลงที่จะกัดกินเนื้อไม้ของเรือน ทั้งนี้แม่เตาไฟดั้งเดิมจะตั้งอยู่กลางเรือน โดยรอบแม่เตาไฟจะเป็นพื้นที่นอนของคนในครอบครัว แต่เมื่อเกิดการพัฒนารูปแบบของการแบ่งพื้นที่ ทั้งการกั้นห้องและการจัดสรรพื้นที่ใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนการใช้สอยพื้นที่ แม่เตาไฟจึงถูกปรับเปลี่ยนตำแหน่ง โดยตั้งอยู่บริเวณพื้นที่มุมเรือนใกล้ประตูทางเข้าออกของภายในเรือน

ดาเหลว มีลักษณะเป็นไม้ไผ่สานซ้อนกันเป็น 6 เหลี่ยม โดยเรือนอาศัยพื้นดินดั้งเดิมของหมู่บ้านกรณีศึกษา พบว่ามีการนำดาเหลวติดไว้ตามผนังเรือนโดยรอบ ซึ่งดาเหลวจะถูกทำขึ้นเมื่อมีการจัดงานปีใหม่ โดยมีการทำบุญและพิธีกรรมตามความเชื่อและจึงนำมาติดไว้ในเรือน ถือเป็นสัญลักษณ์ทางความเชื่อในการป้องกันสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้ามาภายในเรือน

2. เรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่: มีความแตกต่างกันในหลายด้านทั้งการจัดวางผังเรือนรูปแบบเรือน พื้นที่ใช้สอยและความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามการปรับเปลี่ยนของเรือน (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 สรุปข้อมูลการศึกษาของเรือนโฮมสเตย์ กรณีศึกษา

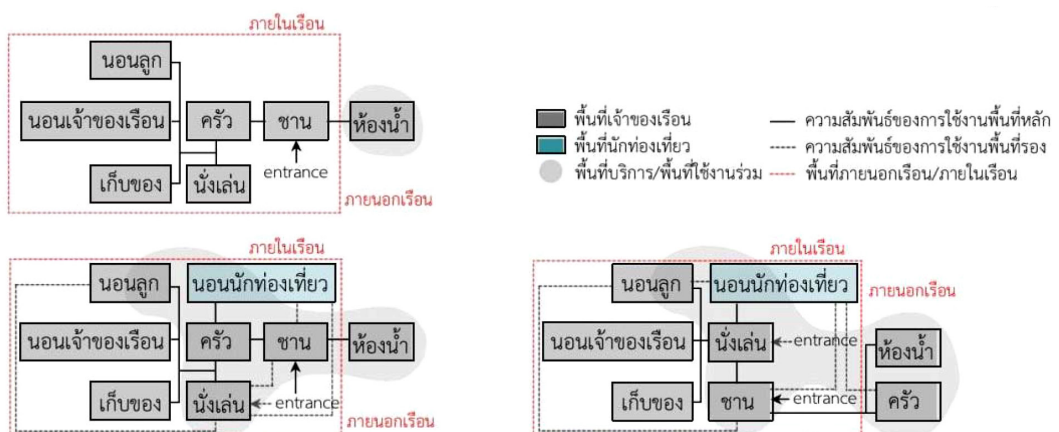
กลุ่มเรือนโฮมสเตย์ กรณีศึกษา			
ข้อมูลเรือน	โฮมสเตย์ขนาดเล็ก	โฮมสเตย์ขนาดกลาง	โฮมสเตย์ขนาดใหญ่
ผังบริเวณเรือน			
อาณาเขต	ไม่มีรั้วกั้น	ไม่มีรั้วกั้น/มีรั้วกั้นบางด้าน	มีรั้วกั้นชัดเจน
วัสดุรั้วกั้น	-	ไม้ไผ่ คอนกรีต	ไม้ไผ่ คอนกรีต
องค์ประกอบผัง	4 ส่วนหลัก คือ ตัวเรือน พื้นที่กองฟืน พื้นที่ตากผ้า และห้องน้ำ 2 ส่วนรอง คือ ที่เลี้ยงสัตว์ และที่เก็บผลผลิต	4 ส่วนหลัก คือ ตัวเรือน พื้นที่กองฟืน พื้นที่ตากผ้า และห้องน้ำ 2 ส่วนรอง คือ ที่เลี้ยงสัตว์ ที่เก็บผลผลิตและเรือนครัว	4 ส่วนหลัก คือ ตัวเรือน พื้นที่กองฟืน พื้นที่ตากผ้าห้องน้ำและที่เก็บผลผลิต 2 ส่วนรอง คือ ที่เลี้ยงสัตว์ และเรือนครัว
รูปแบบเรือน			
ชนิดเรือน	เรือนเครื่องผูก	เรือนเครื่องผูก/เรือนเครื่องสับ/เรือนอุตสาหกรรม	เรือนเครื่องผูก/เรือนเครื่องสับ/เรือนอุตสาหกรรม

รูปทรง	สี่เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงจั่ว โถงใต้ถุนเรือนพื้นถื่นดั้งเดิม	สี่เหลี่ยมผืนผ้า/สี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาทรงจั่ว มีการขยายเรือนจนถึงเรือนเดิมสร้างเรือนใหม่ มีลักษณะเช่นเดียวกับเรือนคนพื้นราบ	สี่เหลี่ยมผืนผ้า/สี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังคาทรงจั่ว เรือนเกิดจากการรื้อถอนเรือนเดิมสร้างเรือนใหม่และจึงมีการขยายต่อเติมภายหลัง
วัสดุ	ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ หญ้าคา	ไม้เนื้อแข็ง ไม้ไผ่ หญ้าคา ไม้แปรรูป	ไม้แปรรูป คอนกรีตกระเบื้องลอน
สัดส่วนช่วงเสา (ด้านกว้าง:ด้านยาว)	2:4	2:4, 2:5, 3:3 อื่นๆ	3:4, 4:4, 4:6 อื่นๆ
สัดส่วนความสูง	ใต้ถุนยกสูงประมาณ 0.60-1.00 ม. ผนังสูงประมาณ 1.50-2.00 ม. หลังคาเอียงประมาณ 45 องศา	ใต้ถุนยกสูงประมาณ 0.60-3.00 ม. ผนังสูงประมาณ 1.50-3.00 ม. หลังคาเอียงประมาณ 30-45 องศา	ใต้ถุนยกสูงประมาณ 1.50-3.00 ม. ผนังสูงประมาณ 2.50-3.00 ม. หลังคาเอียงประมาณ 30 องศา
ทิศเรือน	ไม่ชัดเจน	ไม่ชัดเจน	ไม่ชัดเจน
พื้นที่ใช้สอย (ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของเรือน)			
พื้นที่ใช้งานร่วม (Public)	พื้นที่ชาน พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ครัว และที่นั่งนอนนักท่องเที่ยว	พื้นที่ชาน พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ครัวและที่นั่งนอนนักท่องเที่ยว/เรือนครัว	พื้นที่ชาน พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ครัวและที่นั่งนอนนักท่องเที่ยว/เรือนครัว
พื้นที่กึ่งใช้งานร่วมกันส่วนตัว (Semi-Public)	พื้นที่ใต้ถุนเรือน	พื้นที่ใต้ถุนเรือน ห้องนอนลูกชาย	พื้นที่ใต้ถุนเรือน
พื้นที่ส่วนตัว (Private)	ห้องเก็บของ ห้องนอนลูกสาวและห้องนอนเจ้าของเรือน	ห้องเก็บของ ห้องนอนลูกสาวและห้องนอนเจ้าของเรือน	ห้องเก็บของ ห้องนอนลูกห้องนอนเจ้าของเรือนและห้องนอนนักท่องเที่ยว
ความเชื่อทางภูมิปัญญาและวิถีชีวิต			
เสาเอก-หิ้งบูชา	อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน บริเวณมุมเสาห้องเจ้าของเรือน	อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน บริเวณมุมเสาห้องเจ้าของเรือน	อยู่ในตำแหน่งเดียวกัน บริเวณมุมเสาห้องเจ้าของเรือน
แม่เตาไฟ	ตั้งอยู่ในเรือนอาศัย	ตั้งอยู่ในเรือนอาศัย/แยกเรือนครัว/ใช้เตาแก๊ส	ตั้งอยู่ในเรือนอาศัย/แยกเรือนครัว/ใช้เตาแก๊ส
ดาเหลว	ติดตามผนังเรือน ห้องนอนประตูเรือน	ติดตามผนังเรือน/ห้องนอน/ประตูเรือน/ไม่ปรากฏในเรือน	ติดตามผนังเรือน/ห้องนอน/ประตูเรือน/ไม่ปรากฏในเรือน

การเปลี่ยนแปลงของเรือนโฮมสเตย์ที่เกิดขึ้นในแต่ละขนาด มีผลต่อการรับรองนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน โดยเรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็กหากมีจำนวนสมาชิกที่มาก ลูกของเจ้าของเรือนจะถูกย้ายไปพักอาศัยในเรือนญาติใกล้เคียงเพื่อปรับพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่เมื่อเรือนเกิดการขยายไปสู่เรือนขนาดกลางและขนาดใหญ่ทำให้พื้นที่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว พื้นที่ส่วนตัวของสมาชิกในครอบครัวก็ไม่ถูกรบกวน ซึ่งถือเป็นการจัดสรรพื้นที่ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยวและสมาชิกครอบครัว แต่กลับพบว่าการพัฒนาที่น่ามาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งผังเรือน รูปแบบเรือน พื้นที่ใช้สอยและความเชื่อทางภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ส่งผลให้เกิดการชักนำไปในทิศทางของอุตสาหกรรม จากการพึ่งพาวัสดุสมัยใหม่ในการก่อสร้างเรือน

ภาพที่ 5 ลักษณะการใช้งานพื้นที่ของเรือนโฮมสเตย์ขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่

ภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ของการใช้งานพื้นที่เรือนอาศัย (บนซ้าย) แสดงความสัมพันธ์ของการใช้งานพื้นที่เรือนโฮมสเตย์ไม่แยกครัว (ล่างซ้าย) และแสดงความสัมพันธ์ของการใช้งานพื้นที่เรือนโฮมสเตย์แยกครัว (ล่างขวา)

จากการศึกษาลักษณะทางกายภาพ และพื้นที่ใช้งานของเรือนโฮมสเตย์ชาติพันธุ์ลาหู่ จากเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิมและปรับเปลี่ยนเป็นเรือนโฮมสเตย์ในปัจจุบัน พบว่ามีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของผู้อาศัย ทั้งพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเรือนอาศัยพื้นถิ่นดั้งเดิม ที่มีพื้นที่เพียง 6 พื้นที่ภายในเรือน คือ ขาน ครัว นั่งเล่น เก็บของ ที่นอนลูก ที่นอนหรือห้องนอนเจ้าของเรือนและภายนอกเรือนจะมีห้องน้ำ เมื่อกลายเป็นเรือนโฮมสเตย์ เกิดพื้นที่เพิ่มเติม คือ ที่นอนนักท่องเที่ยว โดยพบว่าเรือนโฮมสเตย์กรณีศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงดั้งเดิมทั้งขนาดเล็กและขนาดกลาง จำนวน 5 หลัง ที่นอนลูกถูกปรับเปลี่ยนเป็นที่นอนให้นักท่องเที่ยวเมื่อมีการเข้าพัก ส่วนเรือนโฮมสเตย์ที่เกิดจากการรื้อถอนเรือนเดิมและสร้างเรือนใหม่กรณีศึกษา ทั้งขนาดกลางและขนาดใหญ่ จำนวน 4 หลัง ที่นอนลูกและที่นอนนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงเป็นห้องนอนอย่างชัดเจน แต่กลับพบว่าห้องนอนลูก กับยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการใช้งานร่วมกับนักท่องเที่ยว อีกทั้งวิถีชีวิตเดิมที่พึ่งพาครัวไฟภายในเรือน กลายเป็นถูกผลักออกจากเรือนอาศัยเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากรูปแบบเรือน โฮมสเตย์และนำมาซึ่งผลกระทบต่อการใช้พื้นที่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเรือนที่เกิดขึ้น สุดท้ายการพัฒนาจากปัจจัยโฮมสเตย์อาจกลายเป็นทำลายวัฒนธรรมของชาติพันธุ์มากกว่าการช่วยเหลือชาติพันธุ์

การอภิปรายผลการศึกษา

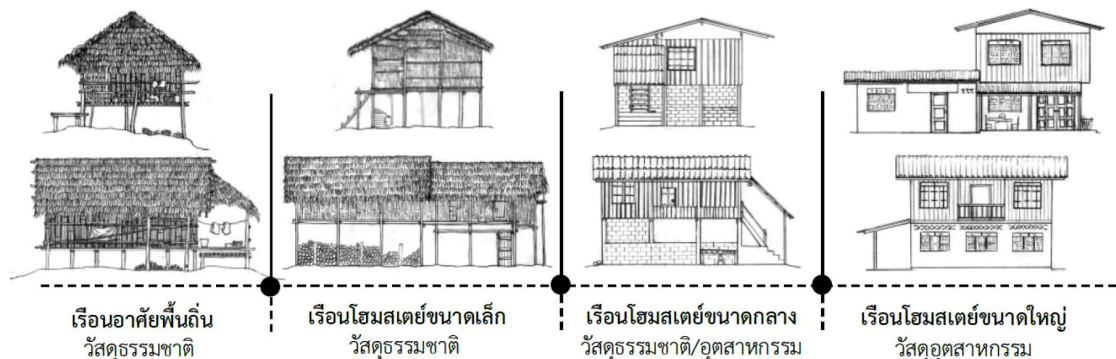
จากข้อมูลการศึกษาจึงนำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยมุ่งเน้นถึงปัจจัยทางด้านการปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและการปรับเปลี่ยนพื้นที่ต่อการใช้สอยของเรือนโฮมสเตย์ พบว่าปัจจัยที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่เกิดจากกระบวนการทางพลวัต ซึ่งมีปัจจัยภายในและภายนอกเป็นตัวแปรสำคัญที่จะสะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนี้

ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรมในรูปแบบโฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยทางธุรกิจการท่องเที่ยว

อิทธิพลของปัจจัยในหลายด้านจากภายในหมู่บ้าน เป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการนำไปสู่ปัจจัยทางธุรกิจโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นสาเหตุของกระบวนการศึกษาในการหาแนวทางอนุรักษ์ วิถีชีวิตเดิมและสถาปัตยกรรม โดยเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของชาติพันธุ์ที่ชัดเจน ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความเจริญภายในหมู่บ้าน มีผลเกี่ยวโยงกับที่ตั้ง อาณาเขตพื้นที่ใกล้เคียงโดยรอบหมู่บ้าน ซึ่งปัจจุบันชาวลาหู่มีการอพยพย้ายถิ่นฐานลงสู่พื้นที่ราบภูเขาใกล้อาณาเขตของเมือง ส่งผลต่อการรับเอาวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาปรับเปลี่ยนได้โดยง่าย เมื่อเกิดลักษณะเรือนต้นแบบที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงพัฒนา ก็ทำให้เกิดการลอกเลียนรูปแบบเรือนตามลักษณะทางกายภาพไปยังเรือนอื่นๆ ภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้วิถีชีวิตเกิดการปรับเปลี่ยนตามลักษณะของเรือนสมัยใหม่

เมื่อกระแสปัจจัยภายในหมู่บ้านมีผลร่วมกับกระแสปัจจัยภายนอกหมู่บ้าน คือ การพัฒนาหมู่บ้านทั้งด้านนโยบายจากทางภาครัฐ หน่วยงานส่งเสริมพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ พร้อมกับการท่องเที่ยวสิ่งเหล่านี้ถือเป็นนโยบายกระตุ้นให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนารูปแบบเรือน จากแต่เดิมใช้วัสดุภายในพื้นที่ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อหา รูปแบบเรือนจึงเป็นในลักษณะของการใช้วัสดุจากธรรมชาติก่อสร้างตามภูมิปัญญาเดิม แต่ในทางกลับกันเมื่อเรือนถูกปรับเป็นเรือนโฮมสเตย์ ส่งผลให้เกิดรายได้ต่อครัวเรือนที่มากขึ้น เรือนจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะของความต้องการเรือนที่คงทนถาวรเพื่ออยู่อาศัย และตอบรับกับการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นสาเหตุของการนำไปสู่จุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยมีองค์ประกอบด้านกายภาพ การใช้งานพื้นที่ วิถีชีวิต ความเชื่อและทรัพยากร

ของหมู่บ้าน ถูกกำหนดให้ใช้ร่วมกับโปรแกรมการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นถือได้นำความทันสมัยมา
ลบล้างเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จากการนำรูปแบบการพัฒนาภายนอกเข้ามาภายในหมู่บ้าน ในลักษณะของ
การท่องเที่ยวโฮมสเตย์ แต่ขาดการกำหนดขอบเขตของการพัฒนาในด้านกายภาพ ส่งผลให้บ้านเรือนเปลี่ยนแปลง
อิสระ เป็นเหตุให้คุณค่าของเรือนพื้นถิ่นถูกละเลย และสิ่งเหล่านี้ก็นำมาซึ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวโฮมสเตย์
ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ลดลงอย่างรวดเร็ว

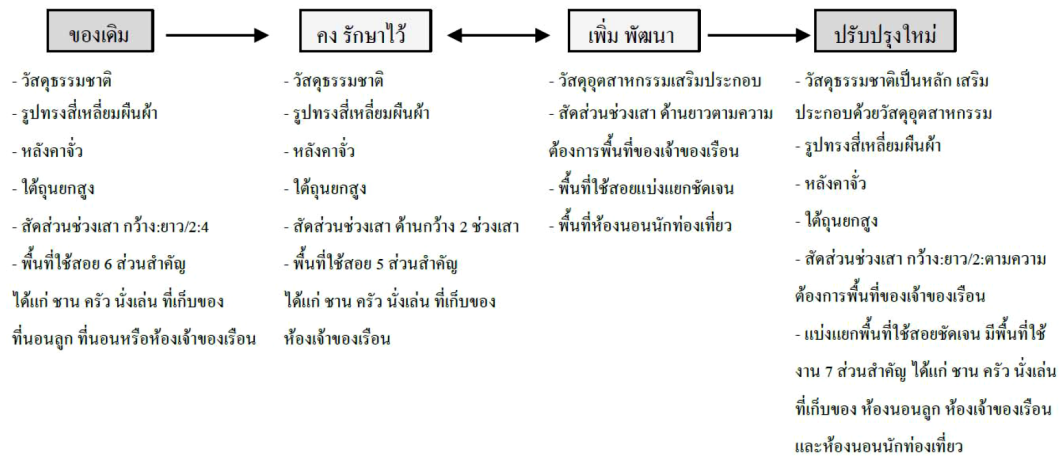

ภาพที่ 7 การเปลี่ยนแปลงของเรือนอาศัยพื้นถิ่นและเรือนโฮมสเตย์ล่าสุด การณศึกษา

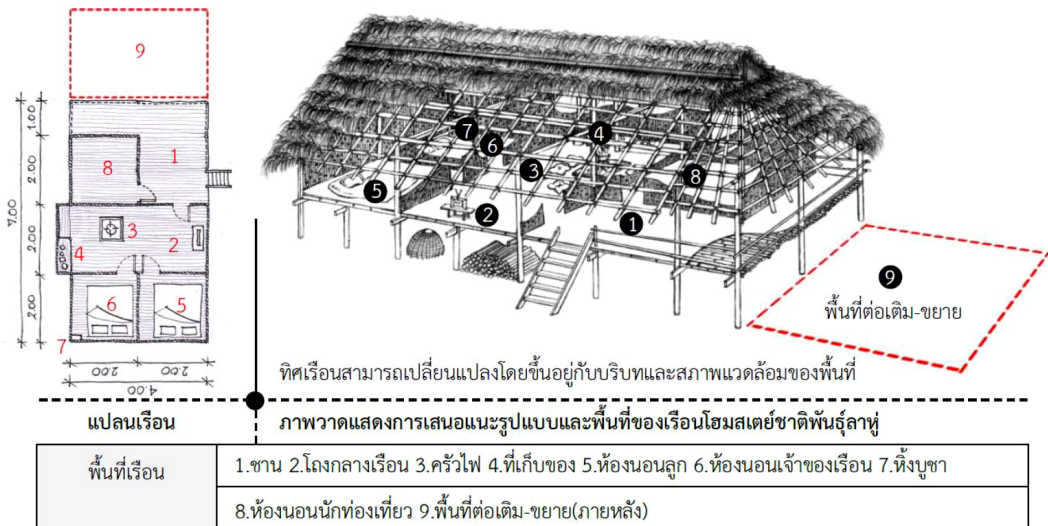
ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า เรือนโฮมสเตย์ไม่ได้ถือเป็นปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลงเรือนทั้งหมดภายใน
หมู่บ้าน แต่เป็นเพียงปัจจัยร่วมในปัจจัยอื่นๆ หลายปัจจัย เช่น ความสะดวกสบายของผู้อยู่อาศัย ความคงทนถาวร
ของเรือน ฐานะทางสังคม และปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่น ถึงแม้ว่าปัจจัยของการ
พัฒนาโฮมสเตย์จะมีผลกระทบต่อหมู่บ้าน แต่ถ้ามีการปรับเรือนและกำหนดรูปแบบโฮมสเตย์ไปในทิศทางของ
การอนุรักษ์ โดยใช้เรือนโฮมสเตย์เป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของเรือนพื้นถิ่นดั้งเดิมกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ ก็จะสามารถช่วยให้
ภูมิปัญญาทางชาติพันธุ์ลาหู่ไม่สูญหายไปตามกระบวนการทางพลวัต

**แนวทางการประยุกต์รูปแบบโฮมสเตย์ที่เหมาะสมต่อกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่และสอดคล้องต่อการอนุรักษ์
เพื่อการท่องเที่ยว**

เรือนโฮมสเตย์ที่ได้ทำการศึกษาในครั้งนี้ ถือเป็นกลุ่มเรือนที่มีการใช้งานทั้งอยู่อาศัยและทำธุรกิจเชิงพาณิชย์
จึงมีผลต่อปัจจัยของการใช้งานร่วมระหว่างเจ้าของเรือนและนักท่องเที่ยว ซึ่งหากเจ้าของเรือนเปลี่ยนแปลงรูปแบบ
เรือนไปในทิศทางการพัฒนาจากระบบอุตสาหกรรม ก็จะมีผลกระทบต่อรูปแบบของการท่องเที่ยวในสิ่งที่นักท่องเที่ยว
จะได้รับจากการมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติ อาจเหลือเพียงการพักผ่อนเพื่อผ่านทางไปสถานที่ท่องเที่ยว
อื่นๆ หรืออาจไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าพักเนื่องจากไม่เป็นที่สนใจแก่การท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้ก็นำมาซึ่งปัญหาต่อ
การพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านชาวเขา รายได้ที่เคยมีเรือนจะได้รับ รวมทั้งผลประโยชน์ของการท่องเที่ยวในระดับ
หมู่บ้านและประเทศ ดังนั้นจึงได้หาแนวทางการปรับเปลี่ยนจากปัญหาของเรือนโฮมสเตย์ที่เปลี่ยนแปลงไปและปัญหา
ของการใช้งานระหว่างเจ้าของเรือนและนักท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลการศึกษาและการสัมภาษณ์พบว่า เรือนที่เปลี่ยนแปลง
นั้นสามารถตอบโจทย์ต่อการอยู่อาศัยแก่เจ้าของเรือนที่ดีขึ้นมากกว่าเรือนดั้งเดิม แต่กับสวนทางความต้องการของ
นักท่องเที่ยวที่ต้องการเห็นวิถีชีวิต วัฒนธรรม เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ดังนั้นการประยุกต์เรือนโฮมสเตย์จึงจำเป็นที่
จะต้องคำนึงถึงปัจจัยรูปแบบเรือนดั้งเดิมและเรือนสมัยใหม่ (ดังภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 แนวทางการประยุกต์เรือนโฮมสเตย์ชาติพันธุ์ลาหู่

ภาพที่ 9 ภาพวาดแสดงการเสนอแนะปรับปรุงพัฒนาเรือนโฮมสเตย์ชาติพันธุ์ลาหู่ที่สอดคล้อง
ต่อแนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาในเชิงการท่องเที่ยว

ทั้งนี้การสรุปแนวทางประยุกต์เรือนโฮมสเตย์ มีความเกี่ยวข้องต้ององค์ประกอบพื้นฐานอยู่ 2 ส่วน คือ องค์ประกอบพื้นฐานทางรูปแบบสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบพื้นฐานการใช้พื้นที่ จึงได้ทำการเสนอแนะรูปแบบเรือนโฮมสเตย์พื้นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่เป็นเรือนโฮมสเตย์ตัวอย่าง โดยเป็นรูปแบบที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และคำนึงถึงการอยู่อาศัย (ดังภาพที่ 9) เรือนประกอบขึ้นจากวัสดุธรรมชาติถือเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะความยั่งยืนจากการใช้วัสดุหมุนเวียนในพื้นที่ โดยหากมีการใช้วัสดุอุตสาหกรรมผสมควรเป็นวัสดุชนิดเสริมประกอบในการก่อสร้างที่มีขนาดเล็ก เช่น ตะปู ลวด แผ่นเหล็ก และนอต เป็นต้น เพื่อไม่ให้กระทบต่อรูปแบบและคุณค่าทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ทั้งนี้ในด้านของการแบ่งพื้นที่ใช้สอยจะมี 7 ส่วนสำคัญ คือ พื้นที่ขาน พื้นที่ครีว พื้นที่เก็บของ พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่นอนลูก พื้นที่นอนเจ้าบ้านและพื้นที่นอนนักท่องเที่ยว ซึ่งเรือนสามารถขยายต่อเติมได้ภายหลังผ่าน

พื้นที่ชาน โดยเป็นส่วนพื้นที่ที่ใช้งานร่วมกัน (Common space) จากข้อสรุปทั้งหมดจากเรือนที่ประยุกต์สามารถตอบ
โจทย์พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวที่มีการแบ่งพื้นที่ชัดเจน อีกทั้งมีลักษณะเรือนที่ยังคงความเป็นพื้นถิ่น
ลาหู่ตามความต้องการของรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แม้การออกแบบเรือนสามารถปรับได้หลากหลาย แต่การ
ปรับเปลี่ยนควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่พบในการศึกษา เพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาชาติพันธุ์ถูกทำลายไปกับกระบวนการ
พัฒนา ดังนั้นการวางแผนต่อการรองรับปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญต่อการมีตัวตนและการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ชาติพันธุ์ให้ดำรงอยู่ควบคู่สอดคล้องต่อการพัฒนาชีวิต ภายใต้กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้ได้พบพื้นที่ที่สำคัญต่อการจัดทำเรือนโฮมสเตย์และสอดคล้องต่อวิถีชีวิต คือ พื้นที่ชาน พื้นที่ครัว
พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่นอนลูกและพื้นที่นอนเจ้าของเรือน อีกทั้งยังพบพื้นที่พิเศษในเรือนโฮมสเตย์กรณีศึกษา คือ ห้องนอน
นักท่องเที่ยวซึ่งนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในเรือนที่มีห้องส่วนตัวเป็นพิเศษ จึงควรจัดพื้นที่ห้องนอนให้นักท่องเที่ยว
เป็นการเฉพาะในเรือนโฮมสเตย์เนื่องจากถือเป็นพื้นที่พื้นฐานต่อการจัดทำเรือนโฮมสเตย์ อีกทั้งพบว่าความพึงพอใจ
พื้นฐานของนักท่องเที่ยวจากการศึกษาจะมีผลต่อประเด็นพื้นฐานที่ต้องคำนึงถึง คือ รูปแบบเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญา
ของการก่อสร้างเรือนพื้นถิ่นลาหู่ การใช้วัสดุประกอบเรือนจากธรรมชาติเป็นหลัก ความสะอาดทั้งในพื้นที่บริเวณเรือน
และภายในเรือน ความสะอาดของเครื่องนอน ความเพียงพอต่อการใช้เครื่องนอน และพื้นที่มืดชิดเป็นส่วนตัว

ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะการปรับเปลี่ยนเป็นผลสังเคราะห์จากการศึกษานี้ ซึ่งสามารถเสนอวิธีการปรับเปลี่ยน
อีกมากมายโดยอ้างอิงข้อกำหนดของมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ซึ่งถือเป็นข้อกำหนดที่อ้างอิงหลักการที่เหมาะสมของ
ชุมชนโฮมสเตย์ ในบางหมู่บ้านที่ดำรงวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมเดิมอยู่มากไม่จำเป็นต้องปรับปรุงรูปแบบตามมาตรฐาน
โฮมสเตย์ไทยทั้งหมดการศึกษานี้จึงสร้างความเข้าใจเรื่องเอกลักษณ์และการใช้พื้นที่โฮมสเตย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ที่
เหมาะสมและสอดคล้องต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. 2555. **มูเซอ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์
ทหารผ่านศึก.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. 2536. **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ณวิทย์ อ่องแสงชัย และคณะ. 2555. **โครงการศึกษาทรัพยากรด้านสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรมในเขตเทศบาล
เมืองน่านเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน (รายงานวิจัย)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.
- พอล, อีเลน ลูวิส. 2528. **หกเผ่าชาวดอย**. ศิริวรรณ สุขพานิช (แปล). เชียงใหม่: หัตถกรรมชาวเขา.
- ระวีวรรณ โอหารัตน์มณี. 2552. “สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น: การศึกษา วิจัยและการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม”.
- วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง**.
8(1): 56-66.
- ลลิตา จรัสกร. 2557. **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นลาหู่และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน**. เชียงใหม่:
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วินัย หมั่นคิธรรม. 2554. **รูปแบบโฮมสเตย์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของจังหวัดสมุทรสงคราม.**

สมุทรสงคราม: คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วิวัฒน์ เติมียพันธ์. 2525. **สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น.** กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี

พระจอมเกล้า วิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สมชาย จะย่อ. 2551. **การสังเคราะห์ภูมิปัญญา ความรู้ของชุมชนการอนุรักษ์วัฒนธรรมและฟื้นฟู**

ทรัพยากรธรรมชาติของชนเผ่าลาหู่แซแล บ้านห้วยน้ำริน ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า

จังหวัดเชียงราย (รายงานวิจัย). เชียงราย: โครงการเทศกาลพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.

อรศิริ ปาณินท์ และ สุภาวดี เชื้อพรมหมั่น. 2556. “‘การอ่าน’ ความเปลี่ยนแปลงและหลากหลายของชุมชนและ

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น”. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง.** 9(1): 131-154.

อรศิริ ปาณินท์. 2551. **เรือนพื้นถิ่นไทย-ไท.** กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Oliver, P. 2006. **Built to Meet Need.** London: Elsevier.

Oranratmanee, R. 2011. Re-utilizing Space: Accommodating in Homestay Houses in Northern

Thailand. **Chiang Mai University Journal of Architectural/Planning Research and Studies.** 8(1): 35-54.

Rudofsky, B. 1972. **Architecture without Architects: A Short Introduction to Non-Pedigree**

Architecture. Albuquerque: University of New Mexico Press.

Walker, A. R. 1995. **Mvuh Hpa Mi Hpa Creating Heaven. Creating Earth: An Epic Myht of the**

Lahu People in Yunnan. Chiang Mai: Silkworm Books.